

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos
KORBULY JÓZSEF.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6ft.
 Fél " 3 " 50k.
 Negyed " 1 " 50k.
 Egyes szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monastor
 utca 20sz.

HIRDETÉSEK

AZ

„ÉLET és IRODALOM“

szépirodalmi és társadalmi közlönyének 1884-ik évfolyama bekötve is megszerzhető.

A 438 oldalra terjedő kötetet a következő írók munkái tették tartalmassá, ugymint Jókai Mór, Braszai Sámuel, Hegedűs István, Imre Sándor, Beöthy Zsolt, Szász Béla, Szász Gerő, Endródi Sándor, Ábrányi Kornél, Jakab Ödön, De Gerando Antonina, Gyarmathy Zsigáné, Sámi Lászlóné, Bartha Miklós, Jakab Elek, Széchy Károly, dr. Ferenczi Zoltán, Csernátoni Gyula, Medgyes Lajos, Lővey Klára, E. Kovács Gyula, Petelei István, Gabányi Árpád, Tolnai Lajos, György Aladár, Lugosi József, Ábrányi Emil, Dengi János, Réthy Lajos, Sümegi Kálmán, dr. Boros Gábor, Bartók Lajos, Reviczky Gyula, Farnos Dezső, De Gerando Attila, Sándor József, Jancsó Benedek stb.

A kötet deczember hó végén kerül a könyvpiacra.

Ára félvászon kötésben csak 5 frt.

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállitáson

„ARANY ÉREMMEL“

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

SINGER

varrógépeket készpénz, vagy 1 frt heti részletekbeni fizetések és hat évi írásbeli jóállás mellett ajánlja

Neeser János és társa.

Kolozsvárt, tordautcza 1. sz.

(7)

(50-52)

Valódi mosott pamut.

Női kézimunka.

Öszi ujdonságok: asztalfutók s közepek, védkendők, párnák, hingtaszék-betétek, utazótakarók, stb. kézimunkák éppen most jelentek meg és nálunk jutányosan kaphatók.

A jövő évi kiállitáshoz ajánljuk dús anyagraktárunkat, mintáinkat és rajzainkat.

Vidéki megrendelések és fölvilágosítások legpontosabban teljesítetnek.

Lustig Eszti és Neményi Hermin

BUDAPETS, Haas-féle palotában,

(25) szemben a „Magyar Király“ szállodával. 14—*)

Valódi mosott pamut.

Hímző anyagok.

Kanevasz-szövetek.

Épen most érkeztek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésébe Kolozsvárt:

IMA-ÉS AJTATOSSÁGI KÖNYVEK

nagy választékban

katolikus, protestáns és más felekezetek számára a legújabb s legdiszesebb kötésekben

jutányos áron.

Ajánljuk e szebbnél szebb corduan, selyem, selyem-bársony, elefánt-sont, tekenősbéka, kaucsuk, gyöngyház, szaru, arany- és ezüst-lemez, kristály, kláris stb. stb. remek bekötésű

IMAKÖNYVEKET

ajátos hölgyeink figyelmébe.

A külföld legelő könyvkötészeti műhelyeiben készült

imakönyvek

emcsak jeles beltartalmuk s művészi kivitelü, gyönyörű külsejük,

de olcsó áruk

miatt is általános figyelmet érdemelnek.

Vidéki megrendelések postafordultával, és a legpontosabban teljesítetnek

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedése Kolozsvárt.

FONTOS MINDEN CSALÁDNAK!

Megjelent s Kolozsvárt

Stein János

könyvkiadó és nyomdász könyv-, mű- és zeneműkereskedésében kapható:

Dr. Airy természetes gyógymódja.

Biztos utmutatás a leginkább előforduló emberi betegségeknek egyszerű és érvényesült szerekkel saját maga által való biztos és gyors meggyógyítására. — A szövegbe nyomott számos bonczati ábrával. Kidolgozta Dr. Richter Adolf. A 416 oldalra terjedő vaskos kötet ára csak 60 kr. Vidékre 65 kr-nak előleges beküldése mellett bérmentve!

E népszerű orvosi műben a leggyakrabban előforduló betegségek nemcsak könnyen érthetőleg vannak leírva, hanem egyúttal az illető bántalmak legjobb orvoslási módja is. Ámbár a kiadás hallatlan magas száma a könyv nagy gyakorlati értékét bizonyítja, mindamellett álljon itt levele egy tanítónak, ki saját tiz éves tapasztalata alapján mond ítéletet s következőleg nyilatkozik:

„A körülbelül 10 év előtt öntől hozott ily című könyv „Dr. Airy gyógymódja“ kézzől kézre járt s ez által annyira elrongáltattott, hogy kórnem kell, részemre a mellékelt 80 kr. értékű levélbélyegért egy új példányt küldeni.

Messzire vezetne, ha mindazon egyéneket felsorolnám, a kiknek a gyógymód vizsgálatást és gyógyulást szerzett; ezek sokan vannak s köztük nem kevesen, a kik felgyógyuláskorra nézve minden reményről letettek, de azért családjaik javára még is életben maradtak stb.“

Kolozsvárt Stein Jánosnál:

Kürschner's Taschen-solid gebunden Konversations-Lexikon zu 3 Mark.

ist auf 10000 Fragen des Augenblicks eine prompte und zuverlässige Antwort. — Vorrätig bei:

Ara csinos diszkötésben

csak 1 frt 80 kr.

Épen most jelent meg s

Kolozsvárt Stein János

KÖNYV- ÉS ZENEMŰKERESKEDÉSÉBEN

kapható:

SZÉKELY TÜNDEORORSZÁG.

Székely népmesék és balladák.

MESÉLI

BENEDEK ELEK.

Gyulai László és Pataky László rajzaival.

Ara 3 frt. Diszkötésben 4 frt.

Új humorisztikus naptár 1885-ik évre.

Ara neki egy igaz forint.

Vidékre 1 frt 10 kr. beküldése mellett bérmentve.

Kapható Kolozsvárt:
STEIN JÁNOSNÁL.

Kapható Kolozsvárt:

Idegszenvedések

nem gyógyíthatóknak jobban és gyökeresebben, mint amaz egyszerű, biztos, már ezernyi esetekben kitűnőnek bizonyult bánásmód által, mely a következő iratban egy jeles orvos által közöltetik. Akárki ama jelenleg oly feldicsért és telmagasztalt szereket alkalmaztatná, mégis vissza fog térni azon sikerteljes bánásmódhoz, mely sok szenvedőt megmentett és mely felett pontos felvilágosítással szolgál a következő irat:

Az idegek erősítése. Egy tanácsadó idegszenvedőknek és mindazoknak, kik szellemileg friss és testileg egészségesek akarnak maradni. Irta dr. Koch Albin. Ara 30 kr. Ezen irat az ember testi és szellemi jólétééről legbiztosabban és leghívebben beszél.

Stein Jánosnál.

STEIN JÁNOS

könyv- és zeneműkereskedésében Kolozsvárt kapható:

A francia forradalom története.

Irta MICHELET.

II. kötet. Ara 2 frt.

Vidékre 2 frt 10 kr-nak előleges beküldése mellett bérmentve.

A KOLOZSVÁRI
ROM. KATH. LYCEUM KÖNYVNYOMDA IGAZGATÓSÁGA

ajánlja minden fajta **magyar, német, görög** és **héber** betűkkel berendezett s két gyorsajtóval ellátott

KÖNYVNYOMDÁJÁT

(külső-tordautca a rom. kath. Lyceum-nyomda épületében)

hol minden **könyvnyomdai munkát** határozott időre, tisztán s izléssel a legolcsóbb árban képes előállítani.

A munkákhoz szükséges **papírt** csak rendes gyári árban számítja.

Mindennemű **könyvek, folyóiratok, iskolai értesítők, köz- és magán hivatalok** részére szükséges **rovatos iverk, körlevelek, árjegyzékek, számlák, diszes kiállítású diplomák és tanulólevelek, nász-, gyász- és vigalmi jelentések, névjegyek, meghívók, tánczrendek, gyógyszerári jelzetek, bor, rozsollis és más vignettek, új évi és más alkalmi üdvözetek, vámjegyek, vásárczédulák, hirdetmények, bármily nagyságu falragaszok, szóval minden e szakmába vágó fekete vagy színnyomatu munkák csinos kiállítását jutányos áron elfogadja.**

Megrendelések a rom. kath. Lyceum-nyomda Igazgatóságának Kolozsvárt címzendők.

— Vidéki megrendeléseket gyorsan és pontosan eszközöl. —

Különösen a kir. közjegyzők, megyei és városi hatóságok és a községi előljáróságok, valamint takarékpénztárak és biztosító-társaságok figyelmét bátorodik arra fölhívni, hogy hivatali szükségletekre megkívántató nyomtatványok gyors kiállítására s legolcsóbb árszámítására különös sulyt fektet.

Cselédkönyvekből nagy raktárt tartván, azokból megrendeléseket be-
kötvé **100** — vagy **1000** — számra a legolcsóbb árban azonnal teljesít

Kolozsvárt

a rom. kath. Lyceum-nyomda Igazgatósága.

ELET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre	1 frt 50 kr.
Félévre	3 " — "
Egész évre	6 " — "

Egy szám ára 12 kr.

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS LAPTULAJDONOS:

KORBULY JÓZSEF.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Ötvenharmadik szám.

Megjelenik minden vasárnap 1—1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. december 28.

MAGYAR EGYLET.

Ez az évfolyamunk az avatott tollakból három irány-cikket közölt, most ezekkel szembe nem irány-cikket, hanem a magyar egylet érdekében tett első lépésről kívánunk írni.

A dr. Haller Károly polgármester által egybehívott előleges értekezlet a városház nagyertermében szombaton d. e. 11 órakor egyhangú lelkesültséggel folyt le.

Egybehívó polgármester, a következő szavakkal fejezte ki a meghívás célját:

Egy hazában lehet több nemzetiség.
De nemzet csak egy lehet!

Uraim, tisztelt honfitársak!

„Nyelvében él a nemzet!“ E jelszó mellett lett magyará és hatalmassá nem egy állam.

A nyelv az a tényező, mely a haza lakói körül testvéri köteléket fűz, mely azokat, mint ugyanazon nemzet tagjait, mint ugyanazon haza fiait, bensőleg is egymással összekapcsolja.

Ha a haza lakói egymással még egy közös nyelven sem érintkezhetnek, nem fejlődhet ki közöttük a kölcsönös becsülés s a kölcsönös bizalom, mely pedig a közös hazafias érzületnek első feltétele.

Ha a nevelés és művelődés a nép egyik-másik részénél mereven ragaszkodik a nemzetiségi és faji jelleghez, ez lehetetlenné teszi azt, hogy a hazában élő népfajok egymással oly módon érintkezzenek, mely a való human művelődés elemeinek első követelménye. Ebből lassanként, és a mint, fájdalom, már tapasztalunk kell, szükségképpen a fajgyűlölet, mely nemesak a társadalmi életben annyi keserűségnek forrása, de a haza támoszlopait indítja meg. Ha fajgyűlöletről szólnok, nyugtalan és bátran kimondom, hogy ezt, ha érezzük és ismerjük is, ez magyar hazafi keblében nem honol, ez csak némely „kedves testvéreink“ érzetik velünk.

Mi nem akadályozzuk más ajku honfitársainkat abban, hogy az egyházban, iskolában, irodalomban, családban és társaságban a maguk külön nyelvét használják, örömmel szemléljük haladásukat a művelődésben, erkölcsileg és anyagilag is készséggel támogatjuk s nem kívánunk tőlük többet, mint hogy a haza közös

nyelvét értsék, tehát magyarul értsenek, de velünk együtt magyarul érezzenek is.

Ezt megköveteljük s ha őszinte barátsággal és bizalommal nyújtott testvéri jobbként visszautasítanak, nem szabad visszariadnunk oly eszközöktől sem, melyek egyelőre talán nem alkalmasak a bizalom felkeltésére, de előbb-utóbb mégis meggyőznék őket testvéri hajlamunkról.

Mi nem akarjuk követni a példát, melyet a cseh nemzet ad, midőn erőszakkal is megköveteli, hogy Csehországban minden csehül legyen, — Horvátországban másképp, mint horvátul még tudni is bűn, van ilyen példa még más is. S Magyarország ne követelhesse, hogy fiai legalább érzületben magyarok legyenek! S mert hazafias érzület, hazai közös nyelv nélkül nem képzelhető, arra kell törekednünk, hogy ezt megteremtjük.

Nincs vesztegetni való időnk, ellenségeink dolgoznak, nekünk annál inkább kell erélyt kifejtenuk, mert a jog és az erő részünkön van s eléggé vagyunk intve erre, hogy hogy további tétlenség lassu öngyilkosságra vezet:

Uraim! a tettek korát éljük; hangzatos szavakkal, a rendszer, a társadalom, a szereplők hibáztatásával nem leplezhetjük többé közönyünket; a cselekvés terére kell lépnuk, egész erélyvel, hazafias lelkesedéssel és kitartó munkássággal kell jóvá tennünk rövid időn azt, a mit hosszú időn át mulasztottunk.

Legalkalmasb eszköznek mutatkozik erre, ha hazarészünkben is magyar közművelődési egyesületet alakítunk.

Ennek érdekében voltam bátor ez értekezletet összehívni: hazafias örömmel látom, hogy a megjelent honfitársak nagy száma az ügy sikerét biztosítja.

Ezzel az értekezletet megnyitottam jelentem ki.

Általános éljenzés között dr. Haller Károly elnökké, Polcz Rezső jegyzővé kiáltatván ki. Először Bartha Miklós szólalt föl, hosszabb beszédét a következőkben foglalhatjuk össze: Defensive kell föllépnuk a rendelkezésünkre álló eszközökkel, nem törekedvén sem fajunk tulterjesztésére, sem más nemzetiségű honfitársaink összeszorítására. Tanítsunk magyarul gondolni és érezni. De mert e célból anyagi segédeszközökre van szükségünk, a középosztályon kívül be kell vonni a földbirtokos, kereskedő és iparos osztályt is. A fillér-rendszerrel, a krajczárok egybegyűjtésével kell tőkét teremtenünk. Szóló az erdély-

részi állami-adó után 1% -ot véve, a népet óhajtja behozatni, mint e célra adózót s kívánatosnak tartaná a székely-egylet beleolvasztását az alakulandó egyesületbe. Ajánlja, hogy egy előkészítő bizottság küldésék ki; mely részletes programot dolgozzon ki a személyes meghívókkal egybehívandó nagy közgyűlésre, midőn a vidéki közbirtokosság is behívandó.

Hegedüs István tagadja előtesszólónak amaz állítását, hogy az állam iskoláival semmit se tenne az egyesület által szándékolandó célra. Hivatkozik a fővárosunk példájára. De az — úgy mond — nem lehet mindent, miután a nemzetiségek önkéntelenül visszariadnak a politikai hatalom által inszenzirozott intézkedésektől. Társadalmilag kell tenünk szeliden. Fogjanak össze az írók és művészek Kolozsvártt; itt teremtsünk egy másik központot a magyarságnak. Békésen terjesszük a mult közös tradícióinak emlékeit, így alkossunk egységet a szellemben s azután lesz adakozás is, ha tisztában lesz a cél. A bizottság kiküldését szintén ajánlja.

Nagy Lajos: Egyelőre ne mondjunk ki többet, mint a memyi szükség. Mit akarunk? Csak Kolozsvár-e célunk? Nem, hiszen Kolozsvár egészben véve egy nagy közművelődési egylet. A vidékre akarunk hatni, tehát vonjuk be a vidéket. Egyelőre maradjunk az előkészítő bizottságnál.

Több felszólalás után egyelőre a helyi bizottság megállapítása lett eldöntve. Bizottsági tagokul lettek egyhangulag kikiáltva.

Dr. Haller Károly elnök, báró Bánffy Ádám, Zsigmond Dezső, Bartha Miklós, Nagy Béla, Sándor József, Polcz Rezső jegyző, dr. Weisz József, Gyarmathy Miklós, Szamosy János, Szvacsina Géza, Nagy Lajos, Felméry Lajos, Benigni Sámuel, Deáky Albert, Finály Henrik, Gamauf Vilmos Hegedüs István, Dorgó Albert, Dobál Antal, Incze József, Ferenczi Miklós, Szász Béla, gr. Bethlen Gergely, Tussai Gábor, Korbuly József és Hóry Béla.

Elnök megköszönvén az élénk érdeklődést, a gyűlés a jól megkezdett munka sikerének reményével szétoszlott.

A MAMA SZERELME.

PETELEI ISTVÁN.

VIII. (8)

zt olvassa el szépen az urfi — mondta a dada Deé Gézának, levelet nyujtva át — s ne nézzen reám olyan csudálatosan. Jaj be rendetlen a szobája, be látszik, hogy nem ügyel senki az urfira. Na olvassa, ügyesen na, mert azért küldték.“

„A kisasszonyod küldte, dada? Etti ugy-e?“

Géza forgatta a levelet a kezébe s kedvetlenül s kicsinylőleg nézte: „Már ir...“ gondolta és felbigygyesztette az ajakát. Keveset aludt s nevetésesnek találta magát a tegnapi dolgok miatt. S ez az Etti leány is olyan gyenge. Egy jó szó kell neki s oda van. Mind olyanok a leányok. Mind?

„Csak olvassa az urfi.“

Felszakította s halk felkiáltás röppent el az ajakán.

„Tán elítél, a miért irok — olvasta — de nem tehettem másképp. Félttem, hogy nem láthatom elég hamar, pedig beszélnem kell. Nyughatatlan vagyok s egész éjjel tépelődtem s a leányom is. Kötelességből kérem, mert másképp nem tehetek. Jöjjen hozzánk most és ne halaszsa. Az idő szokatlan, a kérés is szokatlan, de azért nem fog gondolkodni rajta és teljesíti. Nem is akarom, hogy tudja valaki, mert ezt csak én teszem. A dajka egyenesen a kertbe vezet, ott várom...“

A Lili finom, keskeny betűi voltak. Ah! ez a „k.“ épen olyan most, mint rég-rég volt; olyan csokros, csinos. Géza egyszer kicsúfolta érte Lilit s titokba olyanokat csinált ő is. E vonalak olyan lágyak, egyszerűek... Kis keze babrált e papíron itt... itt: szép szeme nézte a betűket, a mint kifutottak a penna alól. A hová azt írta, hogy „valaki“, ott reszketett a tolla. Mért reszketett? Az a valaki Etti. Mit akar Lili mondani, hogy azt az a

valaki ne tudja? Hirtelen megragadta Géza a dada karjait:

„Tudod te dada, mi van ide írva?“

„Enye urfi — dűnnyögte a vén néni — ne rohanjon úgy rám. Né-né megijeszt.“

Géza közbevágott: „Na hát nem megyünk? hát mit állunk itt, Istenem dada hát siess, ne légy olyan lomha.“

„De Jézus! urfi hiszen itt állok s te mind azt a levelet nézed s én mind várlak, de mióta. De így csak nem akar jönni, hiszen hogy néz ki! a helyett, hogy magát csinosítaná, hát az én karomat fogja és szoritja. Így csak nem akar jönni, mi? De se kalapja, se nyakraválója.“

Géza a legnagyobb zavarban tett, vett. Egyáltalán nem tudott számot adni arról, hogy mit érez. Mintha levált volna a teste róla s ő most nem lenne egyéb egy gondolatnál. Csodálatos könnyűnek érezte magát. Mit akar mondani? Feltette magának a kérdést s mosolygott. Nem törődött azzal, hogy választ is adjon a kérdésre. „Lili“ — gondolta és e névben megakadt. Elfeledte Nemest és Etti. Eszébe villantak, de a Lili nevére rögtön szétrebbentek az agyából, mint a hogy eltűnik a köd a napsugárra.

Kora reggel volt még. Az utcán szekerek jártak s a kerekék dűbörgése igen vidám volt. Paraszti leányok veteményeket hoztak fejükön kosarakban s a rózsaszín murok s dundi káposzta mind igen kedves portékáknak látszottak. Egy pléhes gyerek ment fűtyörölve s kezében egy tábla pléhet zörgetett; de az is milyen vidám és mulatságos volt. És az egész piac igen elevennek látszott: a házak ablakai nyitva, a nagy kútból csorgott a víz; a vén hársfák levelei libegtek.

„Az istenért, dajka, lépj gyorsabban.“

„De urfi, én nem kölcson vettem a lábaimat, hanem az enyéme s vének már rozszak... ne siesünk. Már mind várt egész éjjel, hát várhat még egy kicsit, a mig oda érünk.“

„Várt ugy-e, dajka, várt rám.“

„No ő nem is tudja, hogy megyünk...“

„Kiráól beszélés?“

„Hát Ettiről, jaj hogy sirt, de a nagysás kisasszony mind sugdosott neki valamit s arra elhallgatott. Mert az olyan — az isten bocsássa meg — mint egy igéző. Csak ránéz az emberre a szemével... na félek a szemétől. Hanem Etti az gyermek... Lassan, urfi, lassan.“

„Bolond vagy, dada — mondta Géza — mindent összezavarsz.“

Kellemetlenül érintette, hogy a dada belekeveri Etti ebbe a kérdésbe. Bántotta, a mit a tegnap Ettivel tett. Kiállhatatlan hosszúnak találta az utat.

Végre. Az ajtó előtt állottak s Deé Géza belépett.

A dada csendesen sompolygott végig az ösvényen... „Megmondom Ettiinek — gondolta — hogy itt van s nem ölték meg. Mért szidnának meg ezért, mi? Parancsolta-e valaki, hogy ne mondjam meg?“

Lili ott ült a nagy fák alatt a padon. Csendesen hajtotta meg a fejét s a lázban levő férfira nézett: „Hogy sietett — gondolta — hogy szereti!“

„Köszönöm, hogy eljött — mondta s hangjából némi szomorúság érzett — számítottam rá. Valami történt az este s nagy nyugtalanságot okoztak nekünk. Csodálkozok, hogy tudom? A dajka mondta. Azt hittem, nem veszi rossz néven, hogy magához fordulok... Nem kellene tudnom, de sokat rebegetem érte, hogy elkések. Valószínűleg gyengének lát, de nekem kötelességeim vannak...“

Mit várt Géza? Azt hitte, hogy egészen egyebet fog mondani Lili. Mit? Tudta is ő! Valami kedvest s gyönyörűségest. Egyetlen szót csak. Esztelenség! De az úton, mig ide jött, bódult volt. Hirtelen ébredt fel s úgy érezte magát, mintha elvesztett volna valami kincset. Leverten hallgatta Lilit.

„Kötelességeim vannak. Tudja: a leányom. Ő mindenem s neki senkije sincs kivülem. Ha bánata

TÁRCZA.

EGY RÉGI LEVÉL.

(Berezetéssel és jegyzetekkel kiadja Ferenczi Zoltán.)

(Vége.)

Édes Margit!)

zt, a mit kegyednek most meg akarok írni, talán legjobb volna élő szóval mondanom el; de engedjen levélben szólnom; mert a beszédben ügyetlen vagyok s aztán némely dolgot jobban is esik leírni, mint elmondani. Szükségemnek tartom pedig ama kérdésben írni, melyet a mult este R-né említett nekem. Ugyanis ő bizalmasan közölni akarván velem valamit, magához hivatott s én tegnap este 6 óra tájt nála jártam. A közlés lényege abban áll, hogy én kegyedet föl-

¹⁾ A levelet mai helyesírás szerint adom, mert ez úgy is lényegtelen az eszmékre nézve. Érdekes, hogy a levél eleje szebben van írva s hova-tova elsiettebb, a mint az erősebb indulatok íróját hajtották. Maga az irás nagy betűvel és szilárd vonásaival azt mutatja, hogy írója a középtermetűnél nem magasabb; de megbízható jellemű férfi. Ismeretes tapasztalat, hogy a nagy, hizásra hajló termetű férfiak apró betűket, az erélyesek és izgékonny, normalis termetűek nagy és határozott betűket szeretnek írni.

tartoztatom,²⁾ hogy F. komoly szándékai daczára is nem mer nyilatkozni; mert én útjában állok s tehát legjobb volna, ha őszintén kijelenteném, hogy mi a szándékom.

E vallásra némileg ingerült lettem, mert nem szeretem, ha magán dolgokba fecsegő asszonyok elegyülnek a barátság színe alatt; más részt meg örvendtem, mert láttam belőle, hogy személyemnek kegyed előtt edes Margit, némi értéke van.

Tüstént haza jöttem s habozás nélkül irom e sorokat.

Habozás nélkül a magam részéről, roppant kétségek közt a kegyedtől kapható válasz iránt; de azért mégis irok s épen kegyednek, az égen és földön senki másnak. Mert én nem akarok hálátlan kutya, hanem érző és hálás férfi lenni, kinek lelkét felemeli a szépség, elragadja a báj, betölti a szerelem dicsősége s keblét megnyitja az észnek és szívnek varázsa s a nőiség tökéletessége. Hálás akarok lenni tehát és főképp kegyed iránt, mert megragadta és elfoglalta lelkemet s világomat betöltötte az első szerelem édességével és ragyogásával s megismertette magában váratlanul, képzelhetetlenül a csodás mély szívet, erős érzést, melyről azt hiszem, hogy meg tudná ostromolni a sorsot

²⁾ Ez a „föltartoztatom“ a modern izlés szólásformája. Nézetem szerint csak azóta divatos, mióta főczél lett a nőknél nem a szerelem, hanem a férjhezmenetel. A tisztá szerelem szenvedélye mellett a nő soha sincs föltartoztatva; mert ha szereti a férfit valójában, akkor úgy sem megyen máshoz, ha ez nem veszi is el; ha pedig csak évek multán veszi el; neki a várakozás úgy is természetes. Gudrun 18 évet várt, de tudtommal soha sem panaszkodott, hogy őt valaki föltartoztatja.

is s mintsem lemondjon, inkább frigyét kötne az önkínzással és szenvedéssel, ha egyszer lelkét megérintették a benyomások ujjai.¹⁾

En elragadtatva gondolok kegyedre s mert lelkemet az égi üdvösség felé érzem szárnyalni kegyed által, én kegyedben löböt látok földi nőnél; én a poetikus ideált látom,²⁾ ki a költők visioiban fényvel és dicsőséggel koszoruzva részt vesz a halhatatlan lények örök fényességében. Én még soha nem szerettem. Egész életem nehéz szellemi munkában tölt el. Gyermekkorom [anyám halálával] szomorú és rideg volt. Ifjúkorom csalálmái a kegyedkereset hajszában szétfoszottak. Férfi korom hideg, komor és íreménytelen volt. Mig kegyedet nem ismertem, szeretni sem mertem. Talán időm sem volt hozzá. Szívembe, álmaimba nő nem szövődék. Csupán egyetlen szelid arc mosolygott rám a ködös távolból folyton s fárasztó munkámban néha úgy érzem, mintha nézne s kisérné dolgaim vagy fejemen nyugtatná kezét s rám mosolygana fél örömmel, fél búval, mint az Andrea del Sarto³⁾ Madonnái s ez arc az anyámé.

¹⁾ Benyomások ujjai, — érthető metaphora. Min Arany is mondja utóbb a Dálnok bűjében: „érinti azt fájdalom ujjai.“ Aztán nem kell feledni, hogy oly időből való e levél, melyben az erős kifejezések az irodalmi izléshez tartoztak s még a mai izlés sem veti meg a szónoki pathoszt.

²⁾ Pl. Petőfi a Tündéralombban a fényes égbe lát belőle s ott látja ábránd alakjai legszebbikét, az örök dicsőségben, mert ez is „dicső alak.“

³⁾ A florenczi olasz iskola egyik legtehetségesebb festője. Élt 1487—1535-ig. Szerencsétlen szerelmi szenvedélyében madonnáit mind kedvese arcához hasonlóknak festette, mint utóbb Rubens is tette második neje arcával.

van, én is érzem s ha fél, reám is elragad. Pedig Apám megfeddene e gyengeségért. Hanem ő sirt; segítsen rá, hogy megnyugtassam. Kérem. Senki se segíthet más. Mikor elmentek tegnap, mondtak egymásnak valamit. A dajka hallotta. Nyugtassa meg a leányomat, ne okozzon bánatot neki, Géza. Maga erős és megteheti. Viszás dolog, hogy én kérem rá. Sirva aludt el az ölemben, ott hagytam a szobában s ő mitse tud arról, hogy én mit beszéltem most. Nem mondott semmit, de kitaláltam, hogy mi bántja. Maga is tudja, ugy-e, tudja?

Kutatva nézett Gézára. Úgy vizsgálta az ajakát, mintha ítéletet várna róla. Eleven volt az egész arca, a szemei ragyogtak.

Géza keserűen válaszolt.

„Engem félt tán valaki? Maga félt valakit, Lili...”

Ah! ez támadás volt. A mama érezte, mint önti el a vér egész arcát.

„Maga félti Nemes urat! Tudom, tudom. Mondja ki nyíltan, igazán; nézzen rám és mondja ki... Mért haboz? Gyermekkorától fogva idegen tölem. Mindenkihez volt jó szava, mindenkire mosolygott. Rám soha se! Gyűlölt örökké, mért gondolna most rám? Őt félti tölem ugy-e s őt védi...”

Lili zavartan rebegett valamit. Géza hevesen folytatta:

„Nem illő dolgokat beszéllek, tudom, de meggyűltem bennem, el kell mondanom... Bántottam valaha? Mért kerül? Vétettem Etti ellen? Mi a hünyöm? Megesalt ez az ur és gyűlölöm. Alattomos úton járt s hazudott, hazudott. Komédiát játszott velem. Ábrándozott Etti után s itt a szemem előtt más kéz után nyúlt. Eh, töltünk tiszta bort. Nem vádolok senkit. Mért is tenném? De gyűlölöm. Nem kellene kimondanom, de hát szeretem az igaz utat...”

Úgy beszélt, hogy nem nézett Lili-re. Orczáján mégis érezte két szem sugarának melegét. Fel volt indulva, mindent el akart mondani. Vége mindennek!

Kegyed felébresztette szívemet, mely most im ügyetlenül csalja ajkamra szívem érzeményeit. Én elragadtatva gondolok kegyedre, ki a magas, fölséges nőesség lépcsőjén állva, megnyitotta tekintetével egy oly csukott s megnyitni féltő szív zárait, minő az enyém; rajongó reményre lelkesített engem, ki eddig csak ablakomon át szemléltem az örömet, hogy mint lebeg szárnyain elfeletem megszű tájak felé; ki reszketve mertem egy-egy virághoz nyulni, hogy bájait letörölöm, s most remegve gondolok szerelmemre, hogy elvesztem. Holott hogy bírom, még nem tudom, s ha, mint boldog együgyűségemben ezt hiszem is, hogy megtarthatom, még bizonytalanabb.

Egy vallomást kell tennem, a mit kegyed értsen meg ne csak észszel, hanem főképp szívével. Most meg elhallgatok szerelmemről, hogy ne legyen nehéz kegyednek a józan elhatározás azáltal hogy szánalmára akarok kivátni; mert szerelmem helyett szánalom nekem úgy sem kellene. E vallomást azért teszem, hogy értse meg tetteimet, értse meg örömeimet és félelmeimet, midőn azt hiszem, hogy érdeklődik irántam.

Atyám ezelőtt hat évvel halt meg. Az előzményeket nem mondom el, mert a leggyöngédebb előadástól is oly bírálattal kerülne ki, milyet a fiúnak nincs joga semmi formában kifejezni. Röviden, egy reggel sietve hívják, mondván, hogy atyám látni kíván, s én őt vérebem találom ágyán. Szíven lötte magát. Asztalán egy levél nekem czimezve, melyben röviden ez állott:

Minden szava egy-egy válaszfal, mely örökre elzárja Lilitől. De elégtételt vesz most azokért, a miket elloptak tőle! Csalódásának egész keserűségével folytatta:

„Mit kíván? hogy kiméljem őt? Útamban áll és én térjek ki előle! ide lopózik és én fussak el! Mért? Mért Etti sir? Csupán ezért! Istenem! — tette hozzá gúnyosan — hogy ne élne meg, a kit annyi gyengédség és könyv védelmez! És én? Ki törődik itt velem?”

Lili csendesesen emelkedett fel. Szemhéjai félig le voltak csukva, az arca égett. Alig hallhatólag mondta:

„Bocsánat, rosszul tettem...” Megbólintotta a fejét s indult a ház felé.

Géza a keze után nyúlt.

„Ne menjen el így — mondta esdekelve s hangja egyszerre megváltozott — ne hagyjon így itt. Mondja, hogy rosszul tettem, de ne távozzék haraggal... Bolond vagyok, megbántottam, nem is tudom, mit beszéllek. Nem tanultam kérni — most kérek. Maradjon még egy percre csak. Mit tegyek a leányáért? És magáért Lili? hát semmit se tegyek magáért?...”

Csodálatos dolog történt akkor. A jázminbokrok mellől a kis ösvényről Etti szaladt oda s átölelte a mamát. Megcsókolta égő arcát, szemeit, megcsókolta szép kis kezét s Gézához fordulva mondta:

„Értem? ne tegyen értem semmit. Érte tegyen, a mamáért. Maga nem látja és senki se látja, mert ő olyan rossz és akaratos, makacs mama. De én tudom, hogy ő kit szeret. Látja milyen? Mért ő az én mamám, összetörné a szívét értem, mint egy játékszer s eldobná. De én azt nem hagyom. Lemondana magáról értem. Ne fuss el mama. Segítsen nekem, Géza, hogy ne fussam el. Most, most rám kell hogy hallgass.”

S oda huzta a Lili fejét a mellére s karjival átszorította erősen. És félig sirva, félig nevetve folytatta:

„Kedves fiam! Mintsem becsstelen legyek, inkább meghalok, az oly embernek, mint én, nem is olyan nehéz. Légy te komoly munkása az életnek, minő én nem valék, de te már is vagy. Engem ne átkozz; felneveltelek, tanítottalak, fiam vagy s utóvégre, a mint képes voltam rá, szerettelek is. Ne hagyj gyalázatban, elkártyáztam mindenemet, fizetni nem tudok s tartozásom még 10,000 ft. Igérd meg, hogy ki fogod fizetni, esküdj meg rá, ha nem, én nem fogok pihenni a sirban. L-nek kötelezvényt adtam róla s ha nem rovod le, légy oly átkozott, mint én érzem magam e pillanatban, midőn a halál sóvárgó arcát látom rám vigyorogni.”

E borzasztó levél megfagyasztotta véretem; de magamban halkan kimondtam e szót: esküszöm.

Azóta e szóznak és atyám becsületének rabja vagyok. Tüstént L-hez mentem s megígértem, hogy a tartozást letörlesztem 10 év alatt ezer forintoként. Azóta 6 év telt el s én még négy évig rabja vagyok egy kötelezettségnek, egy szerződésnek, melynek saját vérevel szerzője a sirban van. Akkor már szerencsémre ügyvéd valék s nem kereset nélkül; azóta megvonultam, zárkozva mindentől, éltem e nagy eskümnem s a becsületnek.

Itt van az ok, a miért kegyed előtt több havi ismeretség dacára sem szólottam szerelmemről; de nem, mert nem szerettem, hanem mert jogom nem lehetett hozzá. Most sem szólottam volna, hanem mivel megértém, hogy kegyed érdeklődik irántam, a becsület kötelességemmé tette, hogy szóljak nyíltan s ajánljam fel szívemet, egész életemet kegyednek,

„Azt hitted, hogy én szeretem? Én? tudok is én szeretni! Én? Etti? Te szereted, csak hogy büszke vagy és ő is büszke s féltékenyek voltatok egymásra. De látod ő engedett. Hát nem akard te azt megérteni, mama, a mit ő itt mondott? hát én magyarázom meg neked Akarod, hogy még egyszer elmondja? Mért elmondja, én tudom jól, csak intek neki. És te mama, mered-e tagadni, hogy szereted? s féltél tőle örökké s nem is tudtad tán, hogy szereted. Hazudok-e?”

Aztán Gézához fordult:

„Mert én indulatos és gonosz vagyok, megbántottam Lilit is, tudja. Az este is rossz voltam és sirtam. Akkor ő vigasztalt és azt mondta: ne féljek. Mért ő szeret engem. És Nemes is rólam beszélt neki tegnap. Ezt maga nem tudta. És a mama azt mondta neki: „én magának adom a leányomat, ha ő is szereti...” És maga Géza velem akart boszút állani rajta. De ezt rosszul tette. Mért én nem szeretek senkit — s a bú némi árnyalattal ismételte — igazán senkit. De nem szóltam a mamának egy szót se. Vártam, hogy mit fog csinálni. Hanem most rajta kaptalak, édes, édes mama s most te vagy az én leányom és engedelmeskedni fogsz.”

A modor, a mivel beszélt, pajkos volt, de a hangja rebegett. A pilláján könyv rezgett. Hirtelen oda törülte a szemét a mama vállához. Mít érzett? A láz elragadta őt is.

És a mama azt tudta csak, hogy a kezét egy kéz tartja fogva. És egy csókot érzett rajta. Ráborult a leánya keblére, de a kezét nem vonta vissza.

TE R Á D.

Más világnak békés partjain, már
Vándor lelkem csakhogy ki nem kötött,
Midőn kórágam szalmáján feküdve
Vívódtam élet és halál között;
Szegény anyámnak forró könyve hullt rám
— Elveszni látván szerető fiát —

ha vérszerinti kötelezettségem ideje lejár. Miért ne várhatnánk édes Margit? Mindketten ifjak vagyunk, kegyed 18 én 30 éves. Hiszen 4 év vagy tán több is, nem az örökkévalóság! elhatározásom meg szilárd, karom erős s szívem emelkedett, mint a hogy nagy érzések idején s minden csak kegyeden áll. Fontolja meg komolyan és nyugodtan; fordítsa szívébe szemeit s ha szeret vagy nem szeret eléggé, határozzon, én alávetem magam, de azért nem szünöm meg szeretni. Én nem azon emberfajhoz tartozom, kik gyakran és felületesen szeretnek. Ha egyszer kegyednek adtam, kegyedé szerelmem akkor is, ha eldobja; ha egyszer megnyitott szívem s kegyedet befogadta; soha mást be nem fogad senkit és örök sirja lesz, ha másként nem lehet, egy kinos emlékeknek.

Most megértheti örömeimet, félelmeimet, reményemet és aggodalmaimat, midőn azt mertem némely jelből sejteni, hogy szeret. De félve és remegve nem mertem kinyujtani kezemet az édes üdvösségért; mert azt hittem, hogy nincs jogom hoz-

*) Jellemző az az emelő érzés, mi rendszerint az angol regényekből tűnik ki, t. i. hogy az ifju nem nyilatkozik, mert nincs joga hozzá; de a leány megérti s ha kell 10 évig is elvár gazdag szerelmében türelemmel és odaadással. Különben is nem árt e próbaidő. A mihez nehezebben jutunk, jobban megbecsüljük Aztán a szívnek is próba kell, mint az aranynak. Sőt több kell, évek kellene, míg megpróbálja és átégeti magát rajta a boldogság, öröm, lemondás, csalódás, szerelem lángja s kiegészítő belőle a halandó földi részeket s a többi aztán értékben halhatatlan.

... Bocsa meg bünöm a nagy isten!
Én rád gondoltam, egyedül te rád!

Testvérem ott sirt szinte lábainnál,
Jajonghatott is, nem éreztem én!
Pedig szerettem jobban, mint a lelkem!
Oly jó, mint ő, most sincs e földtekén;
Beszélt jövőnkéről... szép arany napokról,
Hogy felviduljon a bús kis család;
Pedig hogy holnap éljek, ő se hitte —
S én?... rád gondoltam, egyedül te rád!

Jöttek barátim... vigasztalni jöttek,
Mért, hisz én nem voltam bánatos,
Boldogabb voltam, mint egy fejedelem, ki
Arannyal áttört szőnyegen tapos;
Olyan viszáznak tünt föl a sohajtás,
Melyben ajkukról égbe szállt a vád:
... Miért kell őket ily korán elhagynom?
— Én rád gondoltam, egyedül te rád!

Majd jött az orvos... nem egy... kettő, három,
Komoly képpel ment mindenik tova;
... „Megrendelhetik bátran a koporsót,
Ő nem lesz jobban — mondák — már soha!“
E szóra szívem nem vert sebesebben,
Hogy nyitva láttam sirom ajtaját,
Én a halállal épen nem törődtem,
Mert rád gondoltam, egyedül te rád!

Az isten intett... és a sirhalomnak.
Midőn széléről megrézt a halott,
Szívemben újra éledt a remény,
Mely a mult időkben már-már elbogyott;
Szerettem könyét még le sem töröltem,
Sem értem vérző szívök bánatát;
... Megverhet érte egykor a nagy isten;
De rád gondoltam, egyedül te rád!

CLAUDIUS.

A VIS-A-VIS.

HERITÉS F.

zobámmal átellenben egy régi ház állott,
olyan régi, hogy bátran az egész Prága
nagyatyja lehetett volna.

A színe szürke volt és repedés oly sok volt

zá. Oh istenem, mennyi aggály és mennyi öröm-
forrása a szív ugyanegy időben. Esküszöm, meg is
próbáltam, mint Salamon a gonosz lelket, ¹⁾ szíve-
met soha fel nem nyitható szekrénybe csukni; de
annak már vége van. Kegyed önkénytelen eltalálta,
a bűvös szót s most már nyitva van örökre kegyed
előtt. Mennyit szenvedtem s mennyit nem
szenvedtem, hogy uralkodni nem tudtam magamon
s hogy eldobni nem tudtam kegyed hajlamát, mi
oly varázsosnak tünt fel lelkemben. Érzem, hogy bű-
nös és gyáva vagyok s önző számítással építke-
gyed szerelmére. A mig lelkemet érzések tüzzár-
nyai érintik; gyötrelmek száguldanak át lelkemen;
kétségek omolnak... ²⁾ idegeire, hogy nyugalm-
mát felzavarom s jogtalanul ily meggondolásra ké-
rem fel.

De hijában. A tartózkodásnak és önuralom-
nak ily szenvedély mellett vége van. Itt nincs más
mint a tett, a beszéd és nyilatkozás. Engem szen-
vedélyes vágy és örültség hajt még ismeretlen czé-
lok felé, türelmetlenül hajhászva rohanok tervről
uj tervre s a végrehajtás előtt bizalmatlankodva
dobom el s idegesen hántom le a kicsinyes munka
átkait. Oh az én örült életem s nevetséges sorsom.

¹⁾ E kép az Ezeregy éj egyik meséjére vonatkozhatik
Magyar fordításban megjelentek Vörösmarty Mihálytól 1829--
1838-ig.

²⁾ E szó helyén egy szakadás van s olvashatatlan. Én
azt hiszem e szó állott itt: „velóm“, mert ez Széchenyi hasz-
nálata miatt akkor a prózában többször előjön. Megjegyzem,
hogy egy nőismerősöm azt hiszi: „szívem“ teendő oda.

rajta, mint ráncz az agg ember arcán. Eresze
alatt fecskék raktak fészket, födele pedig zöld mo-
hával úgy be volt takarva, hogy úgy nézett ki,
mint valami pázsit, a hová az arcátlan verebek
ki-kültek, helytelenkedtek s öreg kandurommal esu-
folkodtak, ki az ablakban ült és a nap melegén
sütőkörésett. A kandur, mint egy filozofus, úgy szo-
kott az égre felnézni, látszólag nyugodtan, azonban
nagy gyanum van rá, hogy fiatal éveire gondol
vissza, mikor fiatal vére nem engedte meg, hogy
belőle minden semmirevaló veréb csufot üzzön.

Egyszerre a harmadik emeletbe, mely egy
negyedévig üresen, lakatlan állott, élet költözött be.

Kitekintettünk reggel az ablakon, én és macs-
kám, és meglepetten néztünk egymásra. A velünk
szemben levő ablakok ki voltak nyitva (elfelejtet-
tem megemlíteni, hogy az ódon ház olyan közel
volt hozzám, hogy ha az ablakon jól kinyultam,
kezemmel elérhettem) s egyik ablakban egy bájós
leány állott. Szegeket vert a falba és zsineggel ösz-
szekötötte őket. Fekete haja volt, mint a bársony,
mely dús hullámokban omlott alá a fehér hálókön-
törsre, melyet a nyaknál rózsaszínű szalag tartott
össze s a dagadó keblet, mely bizonyosan ifju ábr-
ándokkal és vágygálgatással volt tele, fedte; szeme ra-
gyogott, mint a harmategepp egy napsugártól csó-
kolt virág kelyhében, az ajkai hasonlítottak az eperhez
és orcái — nem csodálkoztam volna, ha egy méh oda
repül és rászáll azon hitben, hogy az a legszebb
fakadó rózsza. A leány eltűnt egy pillanatra az ab-
laktól és kis idő múlva ismét megjelent, kezében
egy virág-cserepet hozva felfutóval; a felfutó szá-
rait a zsinegre csavarta, azután még néhány vio-
lát és rezedát helyezett el az ablakban, ártatlan
örömmel összecsapta a kezeit s végre a felfutó in-
dái közé egy kis zöld kaliczkat akasztott fel egy
kis kanárral.

Macskám viczorította fogainak maradványait
a kis dalnokra, de kegyetlen gondolatai miatt tús-
tént szegyet érzett és arca mosolygón barátság-
os kifejezést öltött.

Ha kegyed elhagy e küzdelemben, csak egy fog
fentartani, a becsület. De ha elhagy is, csak bo-
csánatot kérek. Én nem azon mértékben érzem
magam bünösnek, a mily arányban kegyed terné-
szetes jóságából megbocsátni kész. Bünöm tudata
akkora, mint a középkori áskétaké s én képes va-
gyok érte térden csúszni kegyed lábaihoz, vezekel-
ve százszor megújítani a kérést a már megnyert
bocsánatért s ostromolni angyalokat és istent, hogy
boldogságot szőjjenek halántékai körül s az én szí-
vemem pedig gyötörjék, hogy több bünös hajlam
tenyészik benne, mint óhajtatós.

Azonban mit ér ezt elmondanom, ha kegyed
nem szeret eléggé. Volnék bár oly ékesen szóló,
mint a bünös angyalok, midőn az örök kárhozát
elől védik magokat; ha kegyedben a legmélyebb s
legigazabb szerelem nincs, mit ér az én beszédem?
Sőt kérem is, ha nem szeret eléggé, nagyon, ugy-
a hogy kifejezni próbáltam a magamét, ne késle-
kedjék tagadón válaszolni vagy egyáltalán nem vá-
laszolni. A körülmények szerint ez is felelet s én
ezt sürgetve kívánom s két napig várok rá csu-
pán, attól fogva lemondok róla; addig bővön van
ideje megírni ez egy szót: elfogadom. A sze-
relem, mely haboz, nem szerelem, csak gúnyja annak.
Én felzaklatott szívem háborgásai közt kevéssel nem
elégedhetem meg s inkább a semmiségbe rohanok,
hogysem kegyedtől áldozatot fogadjak el, mert a
mit kérek, csak akkor nem áldozat, ha szeret
szenvedélylyel s azzal a mindent kizárással, a hogy

A kanári el kezdett énekelni, a mi bájós vis-
a-visnk elragadóan nézte s lehajtotta hozzá fejecs-
kéjét, miközben fekete fürtei halántékára estek és
a felfutó virágaival összevegyültek.

Én annyira elmélyegtem ez elbűvölő kép szem-
lélésébe, hogy a pipám kialudt, a mi nagy szó egy
agglegénynél! Ajkaimon önkénytelenül a csodálat
hangja szaladt ki — a kandur miankolt hozzá, a
lehető legszebben, a mint csak tőle kitelt.

Azután a hivatalba kellett mennem, hogy az
*-i osztály gépezete, melynek én egy jelentéktelen
kereke vagyok, meg ne akadjon. Délben, mikor ha-
zajöttem, a szemben levő ablak fehér csipkefüg-
gönnyel volt takarva, de mögötte mégis kivettem
egy formás fűcskét, mely kézi munka fölé volt ha-
jólva.

Lelkemben egyszerre meleg támadt... kép-
zeletem oly gyors működésbe jött, hogy egy ne-
gyedszázadnyi tért játszva ugrott keresztül és lán-
goló verseket diktált nekem, melynek hajdanában
ifjukoromban a vágyteljes kebel mélyéből fakadtak.
S szavalni kezdtem azokat oly hévvel, hogy bal-
kezemmel a macskára, mely rendszeren az ablakban
ült, hatalmas ütést mértem. A macska ijedten ug-
rott le és hátulról visszanezve, csodálkozó pillan-
tást vetett rám.

Most a vis-a-vis kezdett énekelni. Az ének
bűvösen ringott a lég hullámain és oly tisztán
és szépen hatott el füleimbe, — ah füleimbe? —
szívembe!... El voltam bűvölve.

E napon történt az a rendkívüli eset, hogy a
hivatalos órát elmulasztottam. Csak három órákor
öltöttem fel a zöld kabátot. A kandur eszeveszet-
ten futkosott le s fel a szobában, annyira meg volt
rémitve a szokott rendtől való ez eltérés által, me-
lyet ama hosszú éveken keresztül, miket együtt
töltöttünk, soha sem bontottam meg.

Változás ment véghez bennem, mely szép és
borzasztó volt.

Szép, mivel az a szellemi fásultság állapotá-
ból az epedő vágy napvilágára hozott, mivel egy

a szerencsétlen szerelmesek regéiben van. ¹⁾ Nekem
vagy az üdv teljessége, vagy a kárhozát kell stöb-
bé szívemet így kiönteni nem fogom soha. De most
már nem gondolok vele, hogy tán nem kellett vol-
na írnom e levelet. Nem gondolok azzal, mit a
bölcseiség sug, hogy csendesen kellett volna hagy-
nom a dolgot, hiszen a hallgató idők folyamán any-
nyi leörlődik s a sors néha jól eligazítja azt, a mi-
nek mi folytatásához nem értünk. Kegyednek sem
árt, ha egyszer önmagával erős küzdelemben áll;
én meg nem akarom, hogy a sors kereke tetszés
szerint forogjon le; ismerjen meg a milyen vagyok,
én a végzet kerekének kormányát megragadom egy
pillanatra s várom, hogy intézkedjék kegyed. Ha-
tározzon bármit, nem szünöm meg kegyedet sze-
retni örökre; e szerelem az én végzetem, de emelt
fővel gondolok rá, hogy a férfi szenvedélye ez, mit
minden vihar csak edzeni fog. Bocsa meg,
hogy nem szólhattam enyelegve kegyedhez; de szí-
vem minden érzéke más fajta, mint az enyelgés
vagy elandalodás.

Az én istenem áldja meg kegyedet!

Kolozsvárt, 1838. 24. juni.

E. I.

*

A mint a következőkből tudjuk, a válasz
nem jött meg.

¹⁾ Romeo és Julia, Tristán és Isolde vagy a magyarban
Kádár Kata cz. népballadában.

varázsütésre hideg, borus keblemet, paradicsomkertté varázsolta, melyet virágok töltöttek be, az érzés virágai kertté, mely fölött a szerelem szellője lengedezett! Megvallom: szerelmes lettem.

De egyszersmind borzasztó volt a változás, mely bennem véghez ment. A tükörbe tekintetem, s ez kérlelhetlen őszinteséggel mutatta nekem redős arcomat és gyér fürteimet. A kandur a válamra ugrott és miánkolt, mintha ő is gúnyt akarna belőlem üzni. Haragomban egy ütést mértem arcába — az elsőt, mióta barátságunk tart. Fájalmában az ágy alá vonta meg magát; én bocsánatot kértem a szegény társától. Tehet is ő róla, hogy én fonnyadt agglegény vagyok.

Néhány könyvet úgy állítottam az ablakba, hogy ezek mögé elrejtőzhessen, a nélkül, hogy vis-a-vism felé a kilátást elzárták volna. Itt szoktam egész estéket tölteni.

A szemben levő ablak függőnyei mindig szétváltak s a szoba félhomályából egy szép fő tűnt elő. Egész nap annak örültem, hogy megint este lesz és a főcskét ismét láthatom. A szép szomszédnak még a nevét sem tudtam. Nem tudtam magam ráhatározni, hogy neve és viszonyai után tudakozódjam — ez szentségörésnek tetszett volna nekem.

Egy héttel a szomszéd ablak megnépesülése után szép bokrétaival kezemben jöttem haza.

A kandur felborzolta a szőrét s a kemence mögé bujt: nem tudom mit gondolhatott rólam. Sokáig néztem a bokréta — egy szép vörös kamélia nyugodott zöld bársonyos alapon, melyet különféle fehér virágok szegélyeznek. Csak bár szegény zaklatott szívem is találna nyugalomra! Az ég megbüntethet, hogy negyvenöt éves szívemet az üde kaméliával hasonlítom össze: de nem teszem soha többé.

Az ablak szétnyílt s imádoztam megjelent abban, mint rendesen. Azonban ma gyakran nézett ki. Talán várt valakit.

Gondolatok villámgyorsan támadtak az ember fejében.

Féltékenység fogta el lelkemet, sötét féltékenységgel, mint kandurom szőre.

De azok az ártatlanságot kifejező szemek! Nem, azok nem esalhatnak! Néhányszor fel s alá jártam a szobában. Izgatott voltam, mint rendesen olyankor szoktunk lenni, mikor valamely tetre elhatároztuk magunkat, de kivitelével késünk.

Bátorság! . . . Remegő kézzel nyultam a bokréta után s miután még egyszer ajkaimhoz nyomtam — beröpítettem a szembenlevő ablakon.

Megbénultan álltam helyemen. A bogárszemű angyal egy ifju ember karjaiban pihent. A bokréta lábaikhoz esett. Mindketten csodálkozva léptek az ablak felé: nekem nem volt erőm visszahúzódni...

„Bácsikám!“ hangzott füleimbe. „Te volnál az, ki oly kellemesen leptél meg engem?“

Eszmélethez jöttem.

„Igen — én — azaz hogy“ — dadogtam értelmellenül.

„Meg vagy lepetve nemde? kiáltott a hang — hogy hogyan jutok én ide. Nem volt időm előre tudatni ezt veled. Prágába költöztem át, de tüstén el kellett megint utaznom, Emiliám egyedül igazította el a költözködés bajait s szegény egy hétig özvegyen élt itt.“

Tisztán hallottam egy csók csattanását... Ahí „Holnap meglátogatsz bennünket!“ — kiáltott kis idő múlva ismét a fiatal ember, kezével felém intve. „Nagyon fogunk örülni neki, én és nőm.“

„Ah! — szakadt ki egy mély sohaj mellemből — hanem ez utolsó sóhaja is volt késői sze-

relnemnek. Szeretreméltó mosolygással — mely még egy kissé erőltetett volt — kívántam vis-a-vism-nek „jőéjszakát,“ betettem az ablakot s macskámnál kerestem vigasztalást, ki bizalomteljesen dörzsölődött hozzám. Oly jó volt, nem tett szemrehányást nekem.

Az ifju emberben barátom fiát ismertem fel, kinek házához oly közeli viszonyban állottam, hogy ugyyszólván a családhoz tartozónak tekintettek: gyermekei bátyjoknak hívtak és tegeztek. A fiatal öcsöt két éve nem láttam, azóta tanulmányait Prágában bevégezve, a vidékre ment.

. . . Gyakran meglátogattam az ifju párt, mely az öreg ház harmadik emeletét lakja.

Már két éve lakik itt. Emilia mint régi barátot tekint engem és szintén „bácsinak“ hív.

El kell árulnom, hogy mama lett, oly szeretreméltó mama, hogy én és macskám néha egész estéket töltünk az ablaknál, és elnézzük, a mint a sophán ülve gyügyögteli teltarczu fiacskáját és oly gyengéden bánik vele.

Magam is gyakran rengetem a kis Franczit, a ki oly hatalmasan hadonáz a kezével és kaczag, a kis ördögördőben szölt, ha kezecekeit vén kandurom bundájába belemélyeszheti.

A B Á N Y A T I S Z T.

Dráma 3 felvonásban.

Irta: *

(Vége.)

VI. jelenet.

Riegenné, Ella.

Riegenné (boszusan.)

Mit, hát ide ígérkezett ma Kálmán?

Ella.

Igen, anyám. Sétálni volt velünk;

S ha dolga nincs: haza se megy, velünk tart —

Riegenné (megijed.)

Hogyan, veled volt? S mit beszéltetek?

Ella (megütözve.)

Igen, velünk. S mért kérdezed eztet így?

Riegenné (észre véve magát.)

No hát csak úgy —

(Féltre.) Ha elmondá, hogy állunk: vége van!...

Ella.

De olyan furcsa képet öltöz reá —

Riegenné.

Furcsa? Ugyan már mit beszélsz, leányom?

Semmi. Csupán csak az tűnt fel nekem:

Még itt se volt s már is találkoztok —

Mert mostanában ritkán látogat meg.

Kerül. Atyáddal régen nem beszélt

S csakis azóta tér be néha-néha,

Mióta Irma hazajött, szegény —

Ella.

Véletlenül ép szembe jött velünk

S bár tudta, hogy pár napja itt vagyok:

Kimondhatatlan jól esett szívének,

Hogy láthat ismét és kibékülénk.

Riegenné (félre.)

Nem mondott semmit. Ella mitse tud —

Ella.

Hozzánk szegődött, elkisért: s mikor

Elvált, én mondtam: jöjjen el továbbat —

Riegenné.

A legrosszabbkor hírad meg, leányom!

Hanem már mindegy, nem segíthetünk.

Ella (csodálkozva.)

Nem értelek...

Riegenné.

Tudod, ma épen oly vendég lesz itt,

A kivel ő nem legjobb lábon áll —

Ella.

S ki az?

Riegenné.

Majd meglátod!... De hagyjuk ezt Jenőre;

Elintéz ő majd mindent jól, ne félj!

Ella.

Különös...

Riegenné.

Jer most ide, beszéljünk egy kicsit.

(pamlagra ülnek.)

Folytasd, a hol elhagytuk tegnap este,

Hova tettétek azt a pénzt, a mit

Andor kapott hazulról? Mennyi is volt?

Ella.

Hatszáz forint. Négy százat Várinének

Küldénk; így oldott fel a csőd alól —

Riegenné.

S a többit?

Ella.

A többivel Killérpatakra mentünk,

Tíz hányarészvényt szerzünk, miért

Egyenjogu levénk a többiekkel . . .

Ez is keveset ért!

Három hónapja mit se tart az ércz,

Hiába biznak, várnak és remélnak,

Hacsak az isten most meg nem segít!

Két hét előtt egy új eret találtak,

Mely úgy hiszik: nagy jövedelmet ad —

Riegenné.

Az isten adja, édes gyermekem!

Ella.

De én nem bízom ebbe sem. Nem első

Ez a reményünk — egy se teljesült.

S ha látta volna, édes jó anyám,

Mennyit nyomorgánk, mennyit nélkülöztünk,

Daczára, hogy mindketten dolgozánk;

Igaz, hogy én csak úgy ni dugva, lopva,

Nehogy megtudja Andorom —

Riegenné.

(Féltre.) Ah, isten, isten! S ezzel is tetézzük?

Ella.

Mi az?

Riegenné.

Sóhajték, gyermekem —

Ella.

S hozzá az apró tartozásokat se

Tudtuk fizetni. Honnan is? Hiszen

A mit kerestünk, az még élelemre

Se volt elég, nem hogy fizetni tudjunk . . .

Borzasztó állapot . . .

Riegenné (félre.)

Tudom magunkról —

Ella.

Egy volt szerencsénk: hogy szerettük egymást

És így ezerszer könnyebben viseltük,

A mit talán úgy el sem is bírnánk —

(Riegenné feláll.)

Riegenné (félre.)

Nem, ezt én nem bírom ki!

(Riegenné pillanatban a bal ajtón benéz; erős s kétségbeesett kérdő tekintetet vet Riegennére; Ella nem látja.)

De mindegy. Most már úgy is kitudná,

Ha ide csaltuk s nem segítenők —

Ella (feláll.)

De jó anyám, ne légy hát szomorú —

Riegenné.

Nem vagyok én szomorú, jó leányom!

Ella.

Hát?

Riegenné.

Gondolkozom csupán —

Ella.

Felejtsd na el! Lásd, én is elfelejtem;

Egész másképp lesz ezután, ne félj!

A ti szerető sziveitek körében

S segítségetekkel minden elmúlik . . .

Riegenné (félre.)

A mi szerető sziveink körében

S segítségünkkel. Ah!...

(Szünet, nehéz tusát vi.)

Ella.

Oh, istenem, beh holdog is vagyok most,

Hogy nem haragszol egyikünkre se.

(Szünet.)

Riegenné. Leányom!

Ella (megijedve.) Mi az, az istenért, szólj!

Riegenné. Szeretsz-e engemet?

Ella. Én? Tégedet? Mindig szerettelek —

Riegenné. S atyádat is?

Ella. Atyámat is? De mért e furcsa kérdés?

Riegenné. Hát férjedet és magadat?

Ella (hallgat s csodálkozva néz.)
Riegenné. Akarod-e, hogy mind boldog legyen?
Ella. Egyetlen vágya teljes életemnek!
Riegenné. S ha ez csupán csak rajtad állana;
Ella. Ha rajtam állana?

Riegenné.
Igen, ha csak s csupán csak rajtad állna;
Ha tudnád, hogy egyedül te segíthetsz
S ha nem segítsz: mindnyájan elveszünk.

Ella.
Anyám! Elrémitesz.

VII. jelenet.

Kálmán, Riegenné, Ella.

Kálmán (megjelen baloldalon s ott marad.)
(Magában.) Mi ez?
Riegenné (Ellához rohan, megragadja kezét.)
Segítenél-e, mondd, felelj?!

Ella.
Anyám! Ne ejts a rémületbe, szólj
Világosabban... Összeroskadok...

Riegenné.
Tudd meg tehát: Mi nem segíthetünk,
Pénzünk, vagyonunk, midenünk oda —
Egy ember tart mindnyájunkat kezébe —
Tőled várjuk, hogy szabadíts, segíts!

Kálmán (magában.)
Az ég! Mit akarhat?...
Ella.

Tőlem? Én tőlem? A ki szinte koldus
És tehetetlen? Én segítek, én?
Riegenné.

Az mindegy! Mégis egyedül te vagy csak,
A ki segíthet... s a mód sem oly nehéz...
Ella.

Anyám! Az isten szent nevére kérek,
Beszélj világosabban!
Riegenné.

Világosabban! Még világosabban?
De hogy beszéljek még világosabban?
Nem érted?... Oh! Hát még se érted?... Oh
Ma este itt lesz az az ember — és
Beszélni óhajt... veled... és...
Kálmán (magában.)

Mi ez?... (Előre lép.)

Ella (rosz sejtelemről megkapva.) Anyám!...

VIII. jelenet.

Egy nő, Guttmann s előbbiek.

Egy nő (kétségbeesett sietséggel rohan be; az ajtóban félretolja a szintén most érkezett Guttmannt.)

Ereszszenek! Hol, merre van?
Mutassák nekem Rétinét azonnal!...

Riegenné.

Várjon. Ki ön?

Ella.

Beszéljen! Én vagyok.

Egy nő.

Ön asszonyom? Oh, hála néked isten!
Ne kérdeje: honnan? Ki és mi vagyok?
A nevem Karolin —

Én Várinétól rohanok e perczen.
Tudtára adni, mit akarnak önnel,
Rézbányára miért van ide csalva...

Ella.

Én? Ide csalva?...

Kálmán.

Ne hallhasson rá! Örült...

Riegenné.

Ki takarodjon innen!...

Egy nő.

Legyek akármi, csak hallgassanak meg!

Az a nyomorult,

Ki engemet örökre meggyalázott:

Most önre vágyott, önre asszonyom —

Nem nyugodott, míg ide nem hozák,

Rávette, atyját, anyját; pénzt ígért —

Kálmán.

Szörnyűség!

Ella (megkövült nyugalommal.) Beszéljen!

Egy nő.

De Váriné, ki ép most haldokol,

Halálos ágyán visszavonta szóját:

Nem adja rá az ötezer forintot,

Mit Kempelen az atyjának ígért, ha

Kezére játszik — önre, asszonyom —

Riegenné (magában.)
Szent isten, légy velem!

IX. jelenet.

Riegen, előbbiek.

Riegen (jobbról)

Mi ez? Ki ez? Mi történt itt? Nagy ég!

Egy nő.

Ő hitt magához, ő mondá: siessék,

Előzzem meg, ha nem késő a dolgot —

Riegen (magában)

Megérdemeltük. Oh, mi nyomorultak!

Ella.

Nem volt mit megelőzni —

Hanem azért köszönöm asszonyom —

Kálmán (Ellához.)

Ha valaha erős volt, most legyen —

Egy nő.

Még egyre kért. Esdjek bocsánatot,

Mindent, a mit tett ellenök azóta,

Megbánt; belátta, hogy szerelme,

A melylyel férjét üldözte vakon,

Örült volt és nyomorult —

S e lépest is már régen megteszi,

Ha Kempelen nem öszlökéli folyton

Alávaló, rut boszújával őt...
De utoléri őt is az igazság!

Rutul kijátszott engem is, ki gyöngén

Hitelt adék a csábító beszédnek,

Fel van jelentve, meglakol a gaz —

Földönfutó, már úgy sincs semmije —

Ella.

Oh istenem! Mit vétettem neked?

Egy nő.

S most isten önnel! Éljen boldogul! (El.)

Kálmán (int Guttmannak.)

Guttmann (is el.)

X. jelenet.

Riegen, Riegenné, Ella, Kálmán.

Ella (kimerülve egy székre dül.)

Kálmán (mellette szótalan.)

Riegenné (oda megy, eléje térdel.)

Örült beszéd volt, lányom esküszöm!

Oh, ha valóban ismernéd ügyünket!...

De nem... Figyelj rám, hallgass ki előbb...
Egész másképp volt...

Ella (Kálmánhoz.)

S most mit tegyek? Itt nem maradhatok—

Nincs senkim itten, egyedül maga

Egyetlen jó barátom —

Riegen (megtorve.)

Ella! Leányunk!

Ella (megvető hidegséggel.)

Távozzanak! Én nem vagyok leányuk!

Nekem csupán csak férjem van. A föld

Kihalt köröttem. Másnak nincs szivem —

Riegenné.

Ily szivtelennek még se hittelek,

Hogy ki se hallgass s már is elítélj!...

Ella.

Nem, ugy-e? Én se titeket: habár

Soha se érzem szivetek. Soha!

Riegenné.

Ne folytasd így, ne ölj meg gyermekem!

Ella.

Nem öllek én meg, mitse féljete!

Habár ti rég megöltétek szivem,

Boldogságom es egész életem!

Ah, istenem!...

Mi kell még? Mit kívántok?

Nem értetek kellett nyomorganom

Tán eddig is? És nem ti voltatok,

Kik, a midőn bocsánatért jövének:

Kegyetlen szívvél elkergettétek?

És nem ti vagytok, kik bocsánatot

Színlelve ide csaltatok rutul...
Kálmán.

Ella! Ne így! Szülői mégis —

Ella (feláll.) Voltak!

Nem ismerem többé azoknak!

Közöttünk megszünt minden kötelék.

Azért, mivel szegény jó Andoromnak

Pár száz forintnyi tartozása volt

S talán nekik segítni kellett vón —

(S egy jó szülő, ha lányát szereti,

Miért ne tenné ezt, ha teheti?)
Rövid időre — végkép tönkretettek.
Ők, a kik annyit költének hiába
S meggondolatlan! Ők, a kik
Soha se éltek takarékosan!...

XI. jelenet.

Guttmann, előbbiek.

Guttmann (balról.)

Úgy láttam, Kempelen jön.

Azért...

Kálmán.

Botozza ki a nyomorult, bitangot!

S várjon meg engem

Kinn, a kertben vagy akárhol —

Guttmann.

Igen is tisztelend' ur! (El.)

(Menetközben.) Ép jóra bíztak, zsvány!...

XII. jelenet.

Ella. (Kálmánhoz.)

A mai éjt még itt töltöm, mivel

Éjjel magamban nem utazhatok.

Legyen szives, rendeljen egy kocsit,

Melylyel még jókor hazamehetek —

Riegenné.

Hát nem hallgatsz ki, édes jó leányom?

Riegen.

Ella! Ha tudnád nyomorunk!...

Riegen és Riegenné (zokogva indulnak kifelé.)

XIII. jelenet.

Guttmann, később Andor.

Guttmann (balról lélekszakadva.)

Réti ur!

Riegen, Riegenné (megkövülnek.)

Andor (a kert felől örömmel.)

Ah! Valahára! Csakhogy itt vagyok már!

Ha a ló is oly gyorsan tudna futni,

Mint vágyaink, már itt volnék nagyon rég —

Riegen, Riegenné (mozdulatlanok, némák.)

Ella (hozzá rohan.)

Ah, Andorom! Az isten küld e percbe!

Andor (meglepetve.)

No hát mi az, édes kis angyalom?

(Kálmánhoz.) Kálmán! Te is itt?

Kálmán (Elle szavaiba vág)

És rólad folyt a szó...

Andor.

Úgy? Akkor farkast emlegettetek

S a kert alatt járt, ugy-e jó mama?

Riegen, Riegenné (állanak, mint a szobor.)

Andor (Kálmánhoz.)

Csodálkozok ugy-e, hogy már is itt vagyok?

Váratlanul, csak úgy ni hirtelen?...

(Megcsókolja Ella fejét, ki hozzá fonódott.)

(Enyelegve.) Édes kis drága kincsem!

(fenn) Az ércz nagyon jó; gazdag és sokat tart,

Sok van belőle; szóval örömem van

És az örömmek szárnyain jövék —

Ella.

Ah, istenem!

Andor (felemeli az Ella fejét.)

No, mosolyogj reám hát?

Nem, nem! Előbb csókolj meg, lelkem üdvé!

(Riegenéhez.)

De hát tataék mit bámulnak így?

Riegen, Riegenné (határozatlan mozdulatot tesznek.)

Andor.

Igaz! Hiszen még meg se csókolám

S nem is köszöntem... Ide no szivemre!

(Menni akar hozzájuk.)

Ella.

Andor, megállj!

Andor.

Nos, mi az? Talán csak nem irigyli,

Ha megcsókolom? (R.-ék felé tart.)

Kálmán (Ellához, halkán.)

Mit akar, Ella kérem?

Ella.

Ezt nem engedhetem!

Kálmán.

Az istenért! Hát nincs önnök szive?

Riegen, Riegenné (meg vannak rémülve.)

Andor. (Félig még mindig enyelegve.)

No, no! Mi lesz most? Nézze meg az ember!
Ella (küzdése csúcspontra.)
Az, hogy előbb — — —
Riegen, Riegen né (veszve hiszik magukat.) Ah!...
Ella (átalakulva, megbocsátva.)
— — — csókolj meg engemet...
Kálmán (félre.)
A legnemesebb szive a világnak!
Andor.
Oh, kis bohóm! Hát ez indit fel úgy?
Jőj ide, mindenem!
(forrón magához öleli s megcsókolja.)
Guttman (meghatva s könyezve észrevétlen kimegy.)
Riegen, Riegen né.
Egyetlen édes Ellánk! (Ölelés.)
Andor (Riegenéket és Kálmánt is megcsókolja.)
Igen! most hallják tervemet!
Átjönnek hozzánk Killérpatakára,
Mihelyt egy kissé jobb rendet csinállok —
És ott maradnak végkép mivelünk...
(Ellához.)
Remélem, édes kis féltékenyem,
Hogy beleegyezik?...
Ella.
Igen, szerelmem! Mind — még Irma is —
Andor.
Igaz biz' a! Jaj! Láttatok ilyet?
Hát jut eszembe hirtelen... De hol van?

XIV. jelenet.

Irma, előbbieik.
Irma (beszól a jobboldali ajtón.)
Mama! Terítve!
Megjött már a vendég?
Andor (hozzá siet.)
Meg bizony! Megyünk is...
Úgy is törődött és éhes vagyok —
Irma (meglepetve, kiugrik, megöleli.)
Mit látok? Maga?
Ha tudtam volna!
Ella (Irmahoz.)
Ugy-e? Mondtam!
Irma.
Oh, te, te!
(Mind mennék be.)
Kálmán (magában.)
Ily boldogan még soh' se vacsoráltam!
(Függöny leesik.)

Egy kis csillag regéje.

nagy természet egy nyitott könyv, melyből mindnyájan olvashatunk csodásnál-csodásabb történeteket, — szomorut és vigat vegyesen — hisz' a mindenség oly végtelen s ebben a végtelenségben megfér az a sok titokzatos és csodálatos dolog!

Minden virágnak, minden fűszálnak megvan a maga regéje; az esti szellő hízogón csókolja körül a kis virágokat s ezek elmondják neki szívök titkát, tudtára adják örömeik avagy bánatukat; — a csalfa szellő aztán tova lebben, enyelegve, játszadozva s gondtalanul kifecsegi a szegény kis virágok legörzöttebb titkát. Így tudjuk meg mi is.

A pacsirta és csalogány dalban adnak kifejezést érzelmeiknek s e hangok rezgésbe hozzák szívünk rokon hurjait s mi megtudjuk, megértjük vajjon a madárka szívhez szóló dala által örömeit avagy fájalmát hirdette-e?

A nagy természet nyitott könyvéből olvastam én is e titokzatos kis történetet: egy kis csillag regéjét!

Hosszu, hosszú idő óta ott fénylett milliónyi ragyogó társai között — általok tán észre sem vértelve — egy szerény, piczike csillag.

Tűzfényű, vakítóan csillogó társai büszkén lenézték a szerény kis csillagot, kinek pedig nem volt egyéb hibája, minthogy a nagy természet el-

fedte őt szomszédjához hasonló fényvel felruházni.

— Lám még a magasban is sokat adnak a külsőre.

A kis csillag élete bizony nagyon komor, egyhangu, unalmas lett volna, ha végre is egy fényes szép csillag szívében szánalom nem ébred halvány kis társa iránt s méltányolva a kis csillag egyéb jó tulajdonait, őt figyelme tárgyává nem teszi.

Oh mi hamar feledtetli a boldogság az átélt szenvedéseket! Kis csillagunkat fényesebbé, ragyogóbbá varázsolta ama boldogító tudat, hogy most már ő sem áll oly elhagyottan, mint eddigelé, mert van egy rokon kebel, mely őt helyezi a többi fényesek fölé! Szegény bohó nem gondolta, hogy csak a szánalom érzete tölti el azt a rokon kebelt. Ha estenden ott ragyogtak közel egymáshoz, s ha a büszke csillag felé mosolygott, akkor a kis csillag szíve majd megrepedt a nagy boldogságtól. Boldog volt, mert végtelenül szeretett!

De bármennyire különbözik is a magas menny ettől a mi földünkötől, azért egy pontban mégis hasonlítanak egymáshoz, t. i. a boldogság itt is, ott is csak mulékony, s bármi végtelennek lássék is, egyelőre nem látható esemény könnyen semmivé teheti!

Ilyen előre nem látható esemény zavarta meg a szegény kis csillag boldogságát is, azt a méltán kiérdemelt boldogságot.

Egy enyhe nyári éjjel csodás fény világította meg a messze láthatárt, a csillag-szemek kíváncsian fordultak ama táj felé, honnan a vakító fény sugárzott s ime látható lön — magasztos pompájában — egy óriás üstökös, milyen csak ritkán szeli át az égboltot.

Lassan, méltóságosan haladt, fényivel elvakítva és megbüvölve mindazokat, kiknek közelében elhaladt.

A végzet szeszélye úgy akarta, hogy épen a szerelmes csillag-pár között vigyen el útját!

A szép, büszke csillag, mely eddigelé oly híven szerette szerény picziny társát, most mind hidegebb és hidegebb lön ahhoz, közönyösen hallgatta a szegény elhagyott kis csillag panaszos sóhaját, szánalom nélkül látta hullani azokat a forró könnyeket, melyek egy megtört szívből fakadtak elő; ő csak egyet látott, azt a csábos büvös mosolyt, ő csak egyet hallott: azokat a hízogó édes szavakat, melyeket a pompás üstökös mondott — neki az egyszerű csillagnak, melyet az a fényes jövevény ezereket is talált útjában s mégis őt választá ki a többi ezerek közül. Pedig dehogy választá ki a többi ezerek közül. Pedig dehogy választá ki a többi ezerek közül.

Bohó volt ez a csillag is! Hiusága fátyolt vont elméje fölé, nem gondola meg, hogy az üstökös csak hódítani akar, megbüvölni, örüllté tenni mindenkit s aztán ott hagyni a szegény áldozatokat könyörtelenül, hidegen s tovább folytatni a diadalútát, kaczagva a megtört szívek, könnyek és sohajok felett.

Nemde ez az érzéketlen büvös csillag találta itt e földön hozzá hasonló társnóket?!

És az a boldogtalan kis csillag napról-napra halványult, lelkét emészté az a sorvasztó láz, melyet csak azok ismernek, kik szívök legtisztább, legszentebb érzelmeiben csalódnak!

A kis csillag még látta a mint a büszke üstökös hűtelen társának közvetlen közelébe jött, hallotta a mint a „szeretlek“ szócskát elrebegették egymásnak és akkor... szegény érző szíve megrepedt!

Lehullott a magas égből — egy röpke fény-sugár jelelé meg égi útját s aztán örökre eltűnt a semmiségbe!

Ez volt a kis csillag regéje!

*

S az üstökös — miután rabjává, örüllté tette azt a szép, büszke csillagot is — tovább folytatá kijelelt útját, ismét másokra hinté büvös mosolyát, de az újabb áldozatokat is elhagyta irgalom és szánalom nélkül, mert az ő szíve nem ismert mást, csak mámort, fényt és dicsőséget!

S a hűtelen és megcsalatott csillag ott ragyog továbbra is, szívéből kihalt örökre a hit és szerelem... — s talán ő még boldogtalanabb, mint volt az, kit ő tett boldogtalaná, ki ő miatta halt meg, s ki őt oly mélyen, oly igazán szerette — mert hisz százszorta borzasztóbb a halálnál, — élni kihalt szívvel és tört reménnyel.

MEDGYASZSZAY EVELIN.

SZINHÁZBAN.

Hétfőn decz. 22-én Othellót adták a színházban, Kovács Gyula Othellót, Vedres Gyula Jagot s Medgyaszszay Evelin Desdemonát játszodta.

Tulajdonképen főczélem az, hogy Kovács Othelló-járól mondjak el némelyeket; mert a mily mértékű tanulmányt e szerepében felmutatott, egyike a legérdemesebb dolgoknak, a miket színpadon látni lehet nálunk.

A ki Kovács egy pár nagyobb alakítását közelebbről figyelemmel kísérte egész addig, hogy miként keresi ki a szóban s a szó által kifejezhető cselekvényt a szerepben s miként teszi aztán élő cselekvénnyé a színpadon; könnyen megjegyezhetette, hogy ez alakításai mélységben és egyszerűségben egyaránt jóval meghaladják előbbi alakításait ugyane szerepeiben. Nem azt értem, mintha eddig Kovács nem gondos tanulmányt játszott volna mindig, erről nincs mért szólni; hanem eddigi tanulmányai némileg a külső vonások használatára vezették s így néha nagyobb készletet használt ezekből, mint szükséges. Ujabbán észrevehetőn a lelki játék kevésbé külső; de mélyebb s kiválóan értékes és következetesebb alkotásai erősebben hatottak rám, mint bármikor az előbbieik. Innen van, hogy újabbán tisztább, zengzetesebb s mélyebb hangjait használja, melyekben a természet maga beszél, vagy a szenvedély harsog és ritkábban használja, mondhatnám, torokhangjait, melyekben van ugyan némi édesség, rezgetegség; de kevésbé természetesek s legfőleg a csendesebb helyeken válnak be. Ezzel együtt meglepő a magafegyelmelés, a melylyel a legutolsó szóval együtt járó játékig együtt igazgatja mozdulatait a szóval és bizonyosságát mutatja annak, hogy a legtermészetesebb játék a legművészi. A legművészi az, mely egyesíti magában a tanulmány öntudatát és biztosságát s a kifejezés és játék azt a módját, mely az élet a maga ösztönszerűségében. Mindebből az foly, hogy a mint látom, Kovács nemcsak mélyebben, belsőbb és teljesen belső vonásokból állította egybe egy pár közelebbi nagyobb alkotását; de egyszersmind természetesebben játszik, mint valaha. Nem tudom, hogy ez alakítások hová vezetnek; de az eddigieket a legnagyobb rokon-szenyvel fogadták az érdeklődők és szakértők s teljes elismeréssel adóztak derék művésznöknek, kit tehetsége, tanulmányai és hatásos egyénisége egyaránt legkitünőbb tragikai színészünkké tesznek. Legujabb alakításain pedig értem legkivált Hamletet, Bánkot és Othellót, hogy most kisebbrendűekről, mint Timonról és Telegdiről (Vérnász) ne szólnak. Természetesen azt is helyesnek kell mondanom, hogy Kovács nem ragaszkodik valamely maga által régebben megalkotott chablonhoz. Ujabb és újabb áthetüzi szerepe szavait, az egész műj

talános szellemét, czélzatait, keresi azok lelkét és minden alkalommal új meg új kísérlettel lép meg legalább is és némely jelenetnek egészen új jelentőséget ad. Így pl. midőn Hamletről szoltam, kiemeltem az egészen új irányú felfogást, a philosoph Hamlet helyett az ideges, tulmivelt, hallucinatiokban szenvedő lélekrángatózásokat nem csak érző; de olykor komédiából is csináló Hamletet, mit Kovács újabban mutatott s úgy láttam, hogy mások is teljesen megértették és méltányolták ez új alakítás kiváló értékét. Bánkból már nehezebb egyöntetű alakot játszani. Maga a szerző igen sokféle s nehezen egyeztethető vonásokból állította össze a némileg sovány cselekvésű Bánk jellemét és sok helyt habozást keltő a színészen, hogy melyiket emelje ki jobban. Kovács, nézetem szerint helyesen, a hazafi Bánk helyett a szerelmes, illetőleg férj Bánkra teszi az alakítás súlyát; mert a mint egyszer már kimutatni próbáltam Bánk magyarzóival szemben, ha Bánkot mint hazafit nézzük, nincs is tragikum benne; mert az sehol sincs megczafolva, hogy mint királyné, Gertrud ne érdemelte volna meg a halált, sőt végül a király is elismeri.

Már Othellónál a felfogás alapszínén Kovács nem változtatott, oka sem volt rá. Nehéz is volna Othellót ez oldalról rosszul fogni fel, kiváló szenvedélye annyira szemből. Hanem aztán annál többet tesznek itt a fokozat és játék egyes részei; a helyek összhangja szóban és cselekvényben; mert itt az első pillanattól látjuk születni a szenvedélyt, melyre csupán hajlékonysága volt meg a hősnek; de nyugton szendergett lelkében és Shakespeare egy darabjában sem lehet így nyomon kísérni valamely szenvedélyt, mely egyáltalán nem létezett előbb s aztán oly mindent elseprő óriássá dagad fel. Ezért van, hogy az I-ső felvonásban Brabantio e szavaira:

Tartsd szemmel őt, mór, hogyha van szemed.
Megesalhat téged is, mint engemet, —

a Kovács Othelloja féltékeny felrezenését kissé korainak tartom, habár jellemzőnek látszik: de e két szó utána: „Éltem, hűséget” — nem utal rá, sőt úgy látszik, belőle mintha Othello annyira nem adna semmit e szókra, hogy később sem említi egyszer sem.

De tekintsünk el most az I. és II-dik felvonástól, habár azt megkivánom jegyezni, hogy a II-dik felvonás azon jelenetéből, mely a viaskodásra következik, nem volt kivétel eléggé, hogy Othello e szavakban „Az égre mondom, vérem forrni kezd” — azért tör ki: mert senki sem akar oly őszinte lenni, mint kíváná. De ez nem Othellóra vonatkozik. A két első felvonás inkább előkészület s a főszereplő bennök nem is Othello.

Az igazi számító és finom művészet a III-dik felvonásban kezdődik. Azt tartom, hogy Kovács játéka ebben volt a legérdekesebb és a legkövetkezetesebb. Mindent a maga helyén mondott és tett és tisztán volt játékában figyelemmel kísérhető, hogy miként küzd hosszasan szenvedélye felett: mely fel-fellobog s megint lenyomja, míg majd mindent elborít, midőn meggyőző adatokat kap, hogy neje hűtelen. E küzdelem változatai, a hullámvás folyton emelkedő, majd lecsillapulni látszó ingadozása mesterien tünt ki Kovács játékából s a legszébbek közé tartozik, a mit csak tőle láttam.

Külső hatásban a IV-dik még sikerebb volt; de nem szebb és nem jobban átgondolt s volt olyan is, miben nem érthetek egyet, pl. abban, hogy midőn nejét vallatja, a földre dobja magát, mert neje utóbbi szavaiból: „Ah szörnyű nap! Férjem te sirsz! Világosan látszik, hogy ezek nem ily nagy

külső baborgásra mutatnak, csupán zokogásra s különben is némileg conventionálissá teszi a játékot. Azonban hát ezek kicsi dolgok az összkötés erélye s következetessége mellett, csak egy pár kivívóbb jelzései némely indulatrohamnak s utóvégre természetes, ha a physicum rázkódásai mindig hatásosaknak tartattak a lélek tragikai betegségének kifejezéseiben; mert ilyenkor, mint Plutarch mondja a léleknek magának is lázai, rohamai, gyuladásai vannak.

A Kovács kitűnő Othelloja mellett a V edress Jagója mint nagyon értelmes alakítás érdemel figyelmet; de egy néhány kedélyes, humoros vonás hiányzott belőle, sarcasmusa nem volt elég metsző, egyébaránt az is való, hogy egy erre nézve kiválóan jellemző jelenet kimaradt a II. felvonásból. Medgyaszay k. a. Desdemónája kissé egyszerű volt, habár szintén átgondolt. Azt találtam, hogy igen finom hangon beszélt, némileg az egyszerűség rovására. Aztán Desdemónában van némi kaczerkodó szeretetreméltóság, némi asszonyias uralkodni akarás, mivel érzi, hogy van férjén hatalma s ezt az asszonyok mindig szokták tudni. Kár, hogy a románcot oly halkán mondta, hogy a zene mellett nem igen volt érthető. Azonban megjelenése az I-ső felvonásban, szerény odaadása és válasza apjának igen szépen volt előadva: viszont néhány szava az V-dik felvonásban.

F. Z.

OLYASÓINKHOZ!

Jelen számmal vesszük t. olvasóink lapunk ez évi folyamán utolsó számát, s ehhez mellékelve küldjük szét az ígért csimlapot és tartalom-jegyzéket.

É tartalom-jegyzékben felsorolt díszes irói névsor is elég bizonyosság arra, hogy t. olvasóink pártfogására nem voltunk éppen érdemtelennék.

Nem is mulasztjuk el előfizetőinknek e támogatásért köszönetet mondani, mit jövőre is bátrak vagyunk kérni, — ugyasintén t. munkatársainknak is becses irodalmi működésükért, mi által lapunkat e pártfogásra érdemessé tették.

Ézek után a n. é. köszönet tudomására hozzuk, hogy az „Élet és Irodalom” pályafutásában — a köszönetet közvetlen nem érdéklő s így a felemelítése felesleges körülmények miatt — annyiban változás állott be, hogy a jövő évfolyamban nem mint heti lap, hanem mint folyóirat lesz a szépirodalom szolgáltatásában.

Folyóiratunk egyes számai díszes kiállításban, illusztrálva, 120—160 oldalra terjedő füzetekben fognak megjelenni, és könyvtári uton lesznek megszerezhetők.

Az „Élet és Irodalom” szerkesztősége és kiadóhivatala.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvárt, 1884. december 27.

— **ELJEHYZÉS.** Dr. Groisz Gusztáv egyetemi tanár s a helybeli takarékpénztár igazgatójának ifjú szép leányát Helén k. a. t. a napokban jegyezte el Vincenti Károly fiatal földbirtokos. Áldást e szép frigyhez!

— **SZÍNHÁZBAN.** A mult hét legértékesebb estéje „Othello”-ról lapunk más helyén közlünk hosszabb referátát; itt csak Klárné, a népszínház komikájának „Arendás zsidó” című népszínművéről teszünk említést. Az újdonság filosemita elvek szerint van megírva; czélját annyiban el is érte, hogy az arendás zsidóban (Vendrei) egy valóban rokonszenves alakot mutatott be. A darab különben közepes sikert aratott, hanem Gerő Lina, Krásznainé és Vendrei kitűnő játéka még egy darabig fenttarthatják a műsoron.

Nyomatott Stein Jánosnál az ev. ref. collegium betűivel Kolozsvárt.

— **A KOLOZRVÁRI kereskedő ifjak köréből** alakuló dalegylet jövő év január hó 3-án próba-hangversenyt tart, a következő változatos műsorról: 1. Hymnus Erkel Ferencztől, szövege „Kölcséytől”, előadja a Dalegylet. 2. Madár 4aihoz (kettős dal), zenéje „id. Gunesch Károlytól”, szövege „Tompá Mihálytól”, előadják Voit Miklós és Bogdánffy István egyli. tagok, zongora és kar kísérettel. 4. Magyar népdal-egyveleg, előadja a Dalegylet. 4. a) Hóni emlékeim. Székely I.-től. Zongora két kézre, előadja Khale Béla e. tag; b) Te egyedül! Polka, zongora négy kézre, előadják: Kahle Béla és Khale János egyleti tagok. 5. Pepi-tant. (Humor-dal) „Machbrattól”, éneklő a Dalegylet. 6. Szomoruan jött fel a nap az égen. (Bariton-solo) „Ábrányi Kornéltól”, zongora kísérettel éneklő Schatt Lajos egyleti tag. 7. Népdalok. (Czimbalom solo), előadja Jenei Lajos, e. tag. 8. Honfiak. (Induló) „Küekentől”, előadja a Dalegylet.

— **A KIRÁLY ADOMÁNYA A HIRLAPIRÓI NYUGDÍJINTÉZETNEK.** Tisza Kálmán miniszterelnök a következő levelet intézte Falk Miksa országgyűlési képviselőhöz, mint a magyarországi hírlapírói nyugdíjintézet elnökéhez: Nagyságos ur! Ó esászári és apostoli királyi Felsőge a magyarországi hírlapírók nyugdíjintézete javára magán-pénztárából 400 frtot méltóztatott legkegyelmesebben adományozni. Midőn erről Nagyságot értesitem, egyuttal megjegyzem, hogy az említett összeget pótlólag és közvetlenül Nagyságot kezelő fogom juttatni. Fogadja Nagyságot tisztelettem nyilvánítását. Budapest, 1884. évi decz. hó 24-én Tisza s. k.

— **A BUDAI VÁRSZÍNHÁZ** szombaton ünnepelte fennállásának 100. évfordulóját. Színpad került „Mátyás deák” című népszímmű, mit megelőzték dr. Várady Antal „Három Oltár” című prologja.

— **A PETŐFI TÁRSASÁG** közelebb tartott zárt ülésében a január 6-iki nagy gyűlés programjának összeállításával foglalkozott A felolvasások sorrendje az eddigi megállapodás szerint következő: 1. Elnöki megnyitó beszéd Komócsy József alelnöktől. 2. Titkári jelentés Ábrányi Emil másodtitkártól. 3. Frankenburg Adolf emlékezete Mikszáth Kálmántól. 4. Lirai költemények Szász Gerőtől. 5. „A nagy urak nyári fészke télen,” elbeszélés Tolnay Lajostól. 6. „Dózsa György” (költemény) Kiss Józseftől. 7. „Egy rut leány története” (elbeszélés) Balázs Sándortól. — Kilátása van a társaságnak arra is, hogy Dóczy Lajos tavaly megválasztott r. tag szintén ezen a közgyűlésen tartja meg székfoglalóját.

— **PULSZKY JUBILEUM.** Az írók- és művészek társasága Pulszky Ferencz 50 éves irói jubileumának alkalmából f. hó 30-án emlékünnepet rendez, melynek programja a következő: 1. Az ország, régészeti és embertani társulat díszülése a magyar tud. akadémiá I-ső emeleti kis termében, délután 5 órakor. a) Emlékalbum átadása. b) Havas Sándor üdvözlő-szónoklata. c) Küldöttségek üdvözlése. d) Zárbeszéd. 2. Disztrakoma a Hungária-szálló nagy termében esti fél 8 órakor, rendezte az írók- és művészek társasága. a) Az ünnepelet fogadtatása. b) A társaság tagjai által aláírott üdvözlő felirat átadása. c) Ünnepi költemény. d) Lakoma. e) Rögtönzött hangverseny. Zene. A lakoma részvételi díja személyenként 3 frt.

— **TEODORA,** Sardou új színművének első előadását a szerző a mult hét keddjéről péntekre halasztotta, mert szerinte még több próbára volt szükség. Főpróbáról, melyen a hírlapok képviselői is megjelenének, Sardou ezuttal mítsem akar tudni. Csak az öt első boulevard-hírlap bírálóinak akarja megengedni azt, hogy az első előadás délutánján tartandó kosztümpróban jelen legyenek. Azok, a kik már vethettek egy-egy pillantást a színpalak mögé, csodadolgokat mesélnek a dekorációkról. Ugy látszik, hogy a Teodora, e történeti dráma, melynek hősnője Jusztinián császár hirhedt neje, egyes vonásokkal hasonló Wilbrandl Arria és Meszsalinájához. A darab nyolcz képre oszlik, melyek feltűntetik Bizáncot a hatodik évszázadban, kicsapongó fényűzésével, párharczaival, udvari eselszövényeivel, keresztény nyugati és pogány keleti színezetével. Különösen dicsérik a negyedik képet, mely az imperátor szobájában játszik s a hatodikat, mely a hippodromot tünteti elő, Bernhard Sarah egész Albániáig és a Kaukázusig érintkezésbe lépett a régiség-kereskedőkkel, hogy a szerepéhez szükséges ékszerket megszerezhesse.

Tartalom: Magyar egylet. — Amama szerelme. Petelei István. — Te rád, Claudius. — A vis-a-vi. — A bányatiszt. Irta: *. — Egy kis csillag regéje. Medgyaszay Évelin. — Színházban. F. Z. — Olvasóinkhoz. — Külfélék. — Tárca: Egy régi levél. Ferenczi Zoltán.